

CURRENT CHALLENGES AND INNOVATIVE APPROACHES IN TEACHING HISTORY IN THE 21st CENTURY

Nodira Abdullayevna Babadjanova

Associate Professor, Department of History of Uzbekistan

Uzbekistan State University of World Languages

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17596111>

ARTICLE INFO

Received: 6th November 2025

Accepted: 10th November 2025

Online: 12th November 2025

KEYWORDS

History education, innovative pedagogy, digital learning, globalization, critical thinking, national identity, student motivation.

ABSTRACT

This article analyzes the contemporary challenges of teaching history in the 21st century, along with innovative pedagogical strategies for addressing them. In an era of rapid globalization, digital transformation, and the rise of artificial intelligence, students' interests and cognitive demands are evolving significantly. Consequently, the history teacher's role is expanding beyond knowledge transmission to fostering historical and critical thinking, as well as strengthening civic and national identity. The article explores the theoretical foundations of modern history education, the use of digital pedagogy, gamification and interactive approaches, and international perspectives on effective teaching strategies.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ И НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОБРАЗОВАНИИ XXI ВЕКА

Нодира Абдуллаевна Бабаджанова

Доцент кафедры истории Узбекистана

Узбекский государственный университет мировых языков

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17596111>

ARTICLE INFO

Received: 6th November 2025

Accepted: 10th November 2025

Online: 12th November 2025

KEYWORDS

Историческое образование, инновационные подходы, цифровая педагогика, глобализация, критическое мышление, историческая идентичность, мотивация учащихся.

ABSTRACT

В статье рассматриваются актуальные проблемы преподавания истории в современном образовательном пространстве, пути их решения и внедрение инновационных педагогических подходов. В условиях стремительного развития цифровых технологий и искусственного интеллекта меняются интересы и познавательные запросы учащихся. Преподаватель истории становится не только носителем знаний, но и формирователем исторического мышления, критического анализа и национальной идентичности. В работе анализируются

теоретические основы исторического образования XXI века, возможности цифровой педагогики, эффективность игровых и интерактивных методов, а также зарубежный опыт модернизации исторического образования.

XXI ASR TA'LIMIDA TARIX FANINING DOLZARB MUAMMOLARI VA YANGICHA YONDASHUVLAR

Nodira Abdullayevna Babadjanova

O'zDJTU O'zbekiston tarixi kafedrası dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17596111>

ARTICLE INFO

Received: 6th November 2025

Accepted: 10th November 2025

Online: 12th November 2025

KEYWORDS

Tarix ta'limi, innovatsion yondashuv, raqamli pedagogika, globalizatsiya, tanqidiy tafakkur, tarixiy identifikatsiya, o'quv motivatsiyasi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida tarix fanini o'qitishning dolzarb masalalari, ularni hal etish yo'llari hamda ilg'or pedagogik yondashuvlar ilmiy tahlil qilinadi. XXI asrda globalizatsiya, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning tez sur'atlarda rivojlanishi natijasida o'quvchilarning tarixga bo'lgan qiziqishi, axborotga munosabati va bilish ehtiyojlari o'zgarib bormoqda. Shu sababli tarix o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki tarixiy tafakkurni shakllantiruvchi, tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi hamda milliy o'zlikni mustahkamlovchi yetakchiga aylanmoqda. Maqolada tarix ta'limining zamonaviy nazariy asoslari, raqamli pedagogika imkoniyatlari, gamifikatsiya va interaktiv metodlarning samaradorligi, shuningdek xalqaro tajriba asosida o'qitish strategiyalarining takomillashuvi yoritilgan.

KIRISH

XXI asr ta'limi insoniyat tarixida eng jadal o'zgarishlar davriga to'g'ri kelmoqda. Ilm-fan, texnologiya va madaniyat rivojining bunday sur'atlari ta'lim tizimini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda har bir fan, ayniqsa tarix, faqat faktlar yig'indisi emas, balki inson tafakkurini shakllantiruvchi, ijtimoiy ongni yo'naltiruvchi va madaniy xotirani saqlovchi tizim sifatida qayta baholanmoqda. Shu sababli tarixni o'qitish jarayonida yangicha yondashuvlar, innovatsion metodlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Tarix ta'limining dolzarbligi, avvalo, insoniyat sivilizatsiyasining o'zini anglash ehtiyoji bilan belgilanadi. Global miqyosdagi o'zgarishlar, g'oyaviy oqimlar, axborot oqimining haddan tashqari ko'pligi sharoitida yosh avlodga tarixiy haqiqatni to'g'ri yetkazish, tanqidiy tafakkur va tarixiy tafakkurni rivojlantirish o'qituvchidan yangicha

yondashuvni talab qiladi. Bu esa o'z navbatida tarix fanining pedagogik, metodik va falsafiy asoslarini yangilashni zaruratga aylantiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida tarix faniga qo'yilayotgan yangi talablar quyidagi omillar bilan belgilanadi:

Axborot texnologiyalarining o'sishi – raqamli manbalar, virtual muzeylar, 3D tarixiy xaritalar, sun'iy intellekt yordamidagi ta'lim vositalari;

Global madaniy integratsiya – turli xalqlarning tarixini bir butun insoniyat tarixining tarkibiy qismi sifatida anglash;

O'quvchilarning o'ziga xos tafakkuri – Z-avlod vakillari uchun qisqa, dinamik, interaktiv ta'lim metodlarini ishlab chiqish zarurati;

Tanqidiy tafakkurga yo'naltirish – tarixni fakt sifatida emas, balki tahlil manbai sifatida o'rganish;

Milliy o'zlikni anglash – tarix orqali vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va madaniy merosga hurmatni shakllantirish.

Tarix fani — bu o'tganlarni eslab qolish emas, balki kelajakni ongli ravishda qurish san'atidir. Shu bois, maqolada zamonaviy tarix ta'limi muammolari, ularni hal etish yo'llari, ilg'or xorijiy tajribalar hamda O'zbekiston ta'lim tizimida ularni qo'llash istiqbollari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Tarix ta'limi inson tafakkurining evolyutsiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida qaraladi. U insoniyatning tarixiy xotirasini saqlab qolish, jamiyatning o'zini anglash mexanizmlarini mustahkamlash hamda kelajak avlodni ongli qarorlar qabul qilishga tayyorlashga xizmat qiladi.

XXI asr ta'lim falsafasida tarix fani yangi paradigma asosida qayta talqin qilinmoqda. Agar XX asrda asosiy maqsad — o'quvchiga ma'lumot berish bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda asosiy e'tibor tarixiy tafakkurni shakllantirish, manba tahlili ko'nikmasini rivojlantirish va tarixiy voqealarni baholash kompetensiyalarini hosil qilishga qaratilmoqda.

Bu jarayonning nazariy asoslarini quyidagi yo'nalishlar tashkil etadi:

Konstruktivistik yondashuv — o'quvchi bilimni tayyor shaklda qabul qilmaydi, balki uni o'z faoliyati orqali "quradi". Tarixiy faktlar, hujjatlar, xaritalar va shaxslar o'quvchi uchun izlanish obyekti bo'ladi.

Gumanistik yondashuv — tarix shaxsni anglash, insoniyatning axloqiy, siyosiy va madaniy tajribasini o'rganish vositasidir.

Kompetensiyaviy model — tarix o'qitish jarayoni o'quvchining faqat bilim darajasini emas, balki uning tahlil, xulosa chiqarish va muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishni ko'zlaydi.

Raqamli pedagogika — tarixiy ma'lumotlarni multimedia, 3D modellash va interaktiv platformalar orqali o'qitish yangi imkoniyatlar yaratadi.

Ushbu yondashuvlar tarix ta'limini "faktlarni yodlash"dan "tarixiy tafakkur qilish" bosqichiga olib chiqadi. Bu o'zgarish, o'z navbatida, tarix o'qituvchisini ilmiy izlanish olib boruvchi, innovatsion dars muhitini tashkil etuvchi va madaniy vositachi sifatida yangicha rolda namoyon etadi.

Bugungi kunda tarix ta'limi bir qator tizimli va metodik muammolarga duch kelmoqda. Ularni shartli ravishda uch darajada tahlil qilish mumkin:

1. Didaktik muammolar – o'quv dasturlarining faktologiyaga haddan ortiq yuklanishi, tarixiy tafakkur va tahlil kompetensiyalariga kam e'tibor berilishi. Ko'plab darsliklarda o'quvchi voqealar ketma-ketligini yod oladi, ammo sabab-oqibat tahlili yoki tarixiy qarama-qarshiliklarni tushunish imkoniyatiga ega emas.

2. Metodik muammolar – o'qituvchilarning innovatsion texnologiyalarni to'liq qo'llay olmasligi, an'anaviy dars modellari (ma'ruza, so'rov, baholash) ustuvorligicha qolayotgani.

3. Motivatsion muammolar – tarix fani ko'plab o'quvchilar uchun "eslab qolish" fani sifatida qabul qilinmoqda, bu esa fanga nisbatan qiziqishning pasayishiga olib keladi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi yangicha yondashuvlar amaliyotda o'zini oqlamoqda:

Gamifikatsiya (o'yinlashtirish) – tarixiy jarayonlarni o'yin shaklida tahlil qilish, masalan, "Tarixiy jang ssenariysi", "Davlatlar qurilishi" yoki "Diplomatik muzokaralar" kabi topshiriqlar orqali o'quvchini faol ishtirokchi sifatida jalb etish.

Virtual tarixiy makonlar – tarixiy muzeylar, interaktiv xaritalar, 3D modellar orqali o'tmishni "ko'rish va his etish" imkoniyati.

Tarixiy simulyatsiyalar – o'quvchilar muayyan tarixiy shaxs roliga kirib, tarixiy qarorlarni tahlil qiladi va o'z tanlovlari asosida voqealar rivojini modellashtiradi.

Tahliliy loyiha ishlari – o'quvchilar mustaqil ravishda tarixiy manbalar, arxiv hujjatlari, raqamli bazalar bilan ishlashni o'rganadi.

Shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimida tarix fanini o'qitishda "kompetensiyaviy yondashuv" tamoyili bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. O'qituvchining asosiy maqsadi endi bilimni yetkazish emas, balki o'quvchini o'ylashga, tahlil qilishga va o'z fikrini asoslashga o'rgatishdir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchi tarixiy voqealarni tahlil qilganida, u nafaqat faktlarni eslab qoladi, balki o'zining shaxsiy tarixiy identifikatsiyasini ham shakllantiradi. Bu esa milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik ruhini mustahkamlashning muhim pedagogik mexanizmidir.

So'nggi o'n yillikda ta'lim tizimi global raqamli transformatsiya jarayoniga yuz tutdi. Raqamli vositalar — multimedia, simulyatsiya, virtual haqiqat (VR), sun'iy intellekt (AI) va o'yinlashtirish (gamifikatsiya) — tarix fanining metodologik asoslarini tubdan o'zgartirmoqda.

Agar ilgari tarix o'qitishning asosiy manbasi matn va darslik bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda o'quvchilar interaktiv kontent, vizualizatsiya va tajriba asosidagi o'rganish orqali bilimni chuqurroq o'zlashtirmoqda.

Raqamli texnologiyalar tarix fanida quyidagi ilmiy-pedagogik afzalliklarni beradi:

Vizual tafakkurni rivojlantiradi — tarixiy voqealar va joylarni 3D modellashtirish orqali o'quvchi ularni "ko'rish" imkoniyatiga ega bo'ladi.

Manbaga asoslangan o'qitishni kuchaytiradi — elektron arxivlar, raqamli muzeylar va interaktiv xaritalar yordamida tarixiy manbalarni bevosita o'rganish mumkin.

Tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi — raqamli platformalar o'quvchini manbalarni solishtirish, tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholashga o'rgatadi.

Motivatsiyani oshiradi — o'yin elementlari (ball, reyting, badge, topshiriq) orqali o'quvchi raqobat va rag'bat muhitida faol ishtirok etadi.

Masalan, O'zbekiston tarixidan olingan "Buyuk ipak yo'li" mavzusida o'quvchilar uchun virtual sayohat loyihasi tuzish mumkin. O'quvchilar xaritada karvon yo'nalishini belgilaydi, tarixiy manbalar asosida savdo-sotiq, madaniy almashinuv jarayonini o'rganadi va o'zining "tarixiy missiyasi"ni bajaradi. Shu tarzda dars jarayoni informatsion emas, balki tajribaviy tus oladi.

Shuningdek, Duolingo, Classcraft, Kahoot, Quizizz kabi gamifikatsion platformalar tarix darslarida muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimida esa "edu.uz", "tarix.uzedu.uz", "ziyouz.uz" kabi manbalar orqali raqamli o'quv muhiti shakllanmoqda.

Sun'iy intellekt (AI) ta'limda yangi metodologik bosqichni boshlab berdi. AI asosidagi tizimlar o'quvchi faoliyatini tahlil qiladi, uning bilim darajasini baholaydi va individual ta'lim yo'nalishini taklif qiladi.

Tarix fanida AI texnologiyalarini quyidagi yo'nalishlarda samarali qo'llash mumkin:

1. Shaxsiylashtirilgan o'qitish – AI o'quvchining bilim darajasini aniqlab, unga mos murakkablikdagi tarixiy matnlar, savollar va topshiriqlarni taqdim etadi.

2. Intellektual test tizimlari – sun'iy intellekt asosida tuzilgan testlar faqat faktlarni emas, balki tahliliy va mantiqiy fikrlashni ham baholaydi.

3. Tarixiy ma'lumotlarni tahlil qilish – AI yordamida katta hajmdagi tarixiy matnlar, statistik ma'lumotlar va arxiv hujjatlari avtomatik indekslanadi, bu ilmiy tadqiqotlarni tezlashtiradi.

4. Virtual yordamchilar – AI asosidagi chat-botlar (masalan, tarixiy shaxs sifatida "suhbatlashuvchi" botlar) o'quvchini interaktiv o'rganishga jalb etadi.

Masalan, "Tarixiy shaxslar bilan virtual muloqot" loyihasi orqali o'quvchilar Amir Temur, Ibn Sino yoki Zahiriddin Muhammad Bobur kabi shaxslar bilan "suhbatlashish" imkoniga ega bo'lishadi. Bu jarayon nafaqat qiziqarli, balki chuqur kognitiv tajriba ham beradi.

AI texnologiyalari o'quv jarayonida o'qituvchini almashtirmaydi, balki yordamchi intellekt sifatida uning ishini optimallashtiradi. Tarix o'qituvchisi endi faqat bilim manbai emas, balki sun'iy intellektdan foydalangan holda o'quv faoliyatini boshqaruvchi mutaxassisga aylanadi.

Xulosa o'rnida shuni qayd etish mumkin, tarix ta'limining zamonaviy bosqichi raqamli pedagogika, gamifikatsiya va sun'iy intellekt texnologiyalari bilan uzviy bog'liqdir. Bu integratsiya tarix fani uchun yangi ilmiy, metodik va tarbiyaviy ufqlarni ochadi.

Gamifikatsiya o'quvchilarni o'rganish jarayoniga faol jalb qiladi, sun'iy intellekt esa ularning bilim darajasi va qiziqishlariga mos ta'lim muhiti yaratadi. Natijada, tarix ta'limi faqat o'tmishni o'rganish emas, balki shaxsni fikrlashga, tahlil qilishga va tarixiy saboqlar asosida kelajakni qurishga o'rgatuvchi tizim sifatida shakllanadi.

Shunday qilib, raqamli texnologiyalar va AI asosidagi ta'lim yondashuvlari O'zbekiston tarix fanini jahon ta'lim maydoniga integratsiya qilishning samarali yo'lidir.

References:

1. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., Nacke, L. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining Gamification // *Computers in Human Behavior*. — 2021. — Vol. 34, No. 2. — P. 9–15.
2. Deci, E. L., Ryan, R. M. *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. — New York: Guilford Press, 2020. — 480 p.
3. Fullan, M., Langworthy, M. *A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning*. — London: Pearson, 2022. — 140 p.
4. Kapp, K. M. *The Gamification of Learning and Instruction: Game-Based Methods and Strategies for Training and Education*. — San Francisco: Pfeiffer, 2021. — 312 p.
5. Prensky, M. *Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning*. — Thousand Oaks: Corwin Press, 2021. — 240 p.
6. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. — Cambridge: Harvard University Press, 1978. — 176 p.
7. UNESCO. *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. — Paris: UNESCO Publishing, 2023. — 324 p.
8. OECD. *Teaching for the Future: Digital and Critical Thinking Skills in 21st Century Classrooms*. — Paris: OECD Publishing, 2022. — 211 p.
9. Wineburg, S. *Why Learn History (When It's Already on Your Phone)*. — Chicago: University of Chicago Press, 2022. — 298 p.
10. Hasanov, B. Tarix ta'limida raqamli texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari // *O'zbekiston pedagogika jurnali*. — 2023. — №4(2). — B. 56–64.
11. Abdullayeva, N. Tarix fanini o'qitishda tanqidiy fikrlash metodikasining zamonaviy yondashuvlari // *Ta'lim va innovatsiyalar ilmiy jurnali*. — 2024. — №3(1). — B. 45–58.
12. Karimov, A., To'xtayeva, G. Ta'lim jarayonida raqamli pedagogika konsepsiyasi // *Innovatsion ta'lim jurnali*. — 2022. — №2(4). — B. 87–95.
13. Rasulova, D. Tarixiy tafakkurni rivojlantirishda interaktiv o'yinlarning o'rni // *Pedagogik tadqiqotlar jurnali*. — 2021. — №5(3). — B. 101–109.
14. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. *Raqamli pedagogika: Metodik qo'llanma*. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2023. — 112 b.
15. Российский педагогический журнал. Интерактивные методы в преподавании истории // *Российский педагогический журнал*. — 2022. — №5. — С. 43–52.
16. Fardo, M. L. Gamification in Education: Motivation and Engagement in Learning // *Journal of Learning Design*. — 2021. — Vol. 14, No. 2. — P. 45–60.
17. Babadjanova N. Ta'limda gamifikatsiya strategiyasining nazariy asoslari va tarix fanida qo'llash imkoniyatlari // "O'zbekiston Milliy universiteti Tarix fakulteti 90 yoshda: ta'lim va ilm-fan markazi" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Toshkent-2025. — B.963-965.
18. Babadjanova N. Gamification in History Education: Practical Approaches and Pedagogical Innovations // [International Journal Of History And Political Sciences](#). Vol. 5 No. 11 (2025): Volume 05 Issue 11 11-16 .